Η διαδοχή στην οικογενειακή επιχείρηση

Το Οικογενειακό Σύνταγμα και το νέο κληρονομικό δίκαιο ως παράγοντες αποτροπής ενδοοικογενειακών συγκρούσεων.

Αλέξανδρος Χ. Δοβλές
Δικηγόρος, Εταίρος
Saplegal – Α. Σ. Παπαδημητρίου & Συνεργάτες
Δικηγορική Εταιρεία

Μία από τις συχνότερες αιτίες βίαιου τερματισμού της λειτουργίας των οικογενειακών επιχειρήσεων είναι η προβληματική διαδοχή. Στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρεται συχνά ότι περίπου τρεις στις δέκα οικογενειακές επιχειρήσεις επιβιώνουν της διαδοχής στη δεύτερη γενιά και μόλις μία στις δέκα στην τρίτη. Η αποτυχημένη διαδοχή μπορεί να συνεπάγεται είτε βεβιασμένη μεταβίβαση της επιχείρησης σε τρίτους είτε απαξίωση ή και διάλυσή της, εξαιτίας σφοδρών και μακροχρόνιων συγκρούσεων μεταξύ συγγενών μετόχων ή εταίρων. Δεν είναι τυχαίο ότι πολλές από τις πλέον σύνθετες και μακροχρόνιες αντιδικίες ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων αφορούν συγκρούσεις εντός οικογενειακών επιχειρήσεων.

Η διαδοχή από τη μία γενιά στην επόμενη δεν αφορά απλώς τη μεταβίβαση περιουσίας ή εταιρικών συμμετοχών, αλλά αποτελεί σύνθετη διαδικασία που επηρεάζει την ιδιοκτησία, τη διοίκηση, την οικονομική ισορροπία μεταξύ των μελών της οικογένειας και, τελικά, τη βιωσιμότητα της επιχείρησης. Ιδιαίτερα κρίσιμος είναι ο διαχωρισμός της διαδοχής στην ιδιοκτησία από τη διαδοχή στη διοίκηση, ιδίως στις ελληνικές οικογενειακές επιχειρήσεις, όπου συχνά ιδιοκτησία και διοίκηση ταυτίζονται, τουλάχιστον στη γενιά των ιδρυτών.

Η επιτυχής διαδοχή προϋποθέτει έγκαιρο και ενδελεχή νομικό και φορολογικό σχεδιασμό και εξισορρόπηση διαφορετικών συμφερόντων: της επιθυμίας του ιδρυτή για συνέχεια της επιχείρησης σύμφωνα με το όραμά του, της ανάγκης των διαδόχων που θα αναλάβουν τη διοίκηση για ελευθερία επιχειρηματικής δράσης, καθώς και της δίκαιης οικονομικής αποκατάστασης των μελών της οικογένειας που δεν θα συμμετέχουν ενεργά στη διοίκηση. Πρέπει, συνεπώς, να ρυθμιστούν ο χρόνος και ο τρόπος της διαδοχής, η μεταβίβαση της ιδιοκτησίας, η μετάβαση στη νέα διοίκηση, αλλά και η κατανομή των εταιρικών κερδών μεταξύ επανεπένδυσης και κάλυψης των οικονομικών αναγκών της οικογένειας, με παράλληλη αξιολόγηση των φορολογικών συνεπειών.

Το ευρύτερο πλαίσιο αυτού του σχεδιασμού μπορεί να αποτελέσει το Οικογενειακό Σύνταγμα. Δεν πρόκειται κατ' ανάγκη για ένα ενιαίο νομικό κείμενο, αλλά για σύνολο κειμένων, αρχών και κανόνων, με διαφορετικό βαθμό νομικής ή ηθικής δεσμευτικότητας, που διέπουν την οργάνωση, τη λειτουργία και τη διαδοχή της οικογενειακής επιχείρησης. Το Οικογενειακό Σύνταγμα μπορεί να ρυθμίζει τα κριτήρια συμμετοχής στη διοίκηση, τη μεταβίβαση εταιρικών συμμετοχών, την πολιτική διανομής κερδών και χρηματοδότησης επενδύσεων, την έξοδο μέλους και τους μηχανισμούς επίλυσης διαφορών. Η αξία του βρίσκεται τόσο στις ρυθμίσεις του όσο και στη διαδικασία διαμόρφωσής τους με τη συμμετοχή της οικογένειας.

Η πρόσφατη αναμόρφωση του κληρονομικού δικαίου με τον Ν. 5303/2026 διευκολύνει ουσιωδώς αυτόν τον σχεδιασμό. Η εισαγωγή των κληρονομικών συμβάσεων και των συμβάσεων παραίτησης από μελλοντικά δικαιώματα στην κληρονομία επιτρέπει δεσμευτικές και προβλέψιμες ρυθμίσεις, ενώ η μετατροπή της νόμιμης μοίρας σε χρηματική αξίωση περιορίζει τον κίνδυνο κατακερματισμού της επιχειρηματικής συμμετοχής. Το νέο κληρονομικό δίκαιο δεν υποκαθιστά τον οικογενειακό σχεδιασμό· του παρέχει αποτελεσματικότερα νομικά εργαλεία. ◆

saplegal
Α.Σ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

saplegal.gr
Λεωφ. Συγγρού 367, 175 64 Παλαιό Φάληρο
τηλ. 210-9409960
office@saplegal.gr